

ถอดบทเรียนจากการลงมือปฏิบัติของนักเรียน : การพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

Direct experience from thinking to action : youth potential training in designing the future of creative communities Pomphet Community School Phra Nakhon Si Ayutthaya

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ พระมหานิกธ ฐานุตโตโร

ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ

ดร.กรกต ชาบัณชิต, พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำ : ในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนต่อการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ ของโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาแบบมีส่วนร่วม (PAR) จัดกิจกรรมกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย การสังเกต การสัมภาษณ์ ถอดบทเรียนวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นความเรียง

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนเมื่อได้เข้าร่วมอบรมกิจกรรมการสร้างเสริมการออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ ได้ลงมือปฏิบัติโดยมีงบประมาณสนับสนุนในการทำกิจกรรม มีคณะครูที่ปรึกษา คณะนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยงในการทำกิจกรรม ซึ่งทำให้นักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการได้ประสบการณ์ มีทักษะในการคิดอย่างสร้างสรรค์ ออกแบบและลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ตั้งแต่การเขียนโครงการและมีครูเป็นผู้ช่วยให้คำปรึกษาดำเนินการ ผลเชิงประจักษ์ที่พบจากนักเรียนคือ (1) กล้าคิด กล้าตัดสินใจ (2) การมีทักษะในการลงมือปฏิบัติจริง (3) ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (4) การฝึกการทำงานเป็นทีม (5) การบริหารโครงการและบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ (6) วิธีคิดเชิงคุณธรรม จิตอาสา เสียสละ ทั้งได้ผลเชิงประจักษ์เป็นบทสรุปว่า นักเรียนมีศักยภาพที่ได้ทำกิจกรรมและดำเนินการในกรอบคิดชุมชนสร้างสรรค์ จากกิจกรรมที่นักเรียนลงมือดำเนินการเอง

คำสำคัญ : อนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

The objective of this article is to draw on hands-on experience: in developing youth potential to design the creative community's future. Of Pomphet Community School Phra Nakhon Si Ayutthaya Province Using a qualitative study method By studying from related documents and research Collective Study (PAR) activities with prospective students, observation, interviews, lessons transcription, analysis, compiling.

¹ภายใต้โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของเยาวชนในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2563

The study found that When students have participated in the training activities for enhancing creative community design. Have taken action with a budget to support activities Have a group of advisors Researchers are mentors in the activities. Which gives students who participate in the project to gain experience Have creative thinking skills Design and implement activities together Since writing a project and having a teacher as an assistant mentor The empirical results found from students were (1) courageous thinking and decision making (2) having practical skills (3) problem solving skills (4) teamwork training (5) project management. (6) Moral thinking, volunteerism, sacrifice, and empirical results are the conclusion that students have the potential to engage in activities and implement them in a creative community framework. From activities that students do themselves

Keywords :Future Creative Community, Pom Phet Community School, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ ของโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะนักวิจัย นำโดยพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ,ผศ.ดร. ได้ลงพื้นที่คือโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จ.พระนครศรีอยุธยา ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างตามวิธีวิทยาของการวิจัย ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงระบบ และดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม ชวนคิด ชวนคุย ช่วยกันคิด จากนั้นให้นักเรียนลงมือ “ปฏิบัติจริง” เพื่อชุมชนสร้างสรรค์ โดยให้นักเรียนคิด ตัดสินใจภายใต้การแนะนำ พร้อมลงมือปฏิบัติตามข้อแนะนำของวิทยากร (อาจารย์นงลักษณ์ ไชยเสโน) เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563 ที่โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร เมื่อนักเรียนผ่านกระบวนการชวนคิดชวนทำแล้ว เพื่อให้นักเรียนมีความคิดเชิงระบบสร้างสรรค์ เสริมสร้างศักยภาพตนเอง ให้เป็นประโยชน์ พัฒนาไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง รวมระยะเวลาปฏิบัติการทดลอง 2 เดือน โดยการกำกับของครูที่ปรึกษาในแต่ละกิจกรรม จนกระทั่งเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2563 คณะนักวิจัยจึงได้ลงพื้นที่เพื่อประเมินทวนสอบ ผลการดำเนินกิจกรรมของนักเรียน ครู และชุมชน ซึ่งในบทความนี้ จึงเป็นการทวนสอบ ประเมินติดตาม และสะท้อนผลการดำเนินการเป็น ชุดความรู้ ชุดปฏิบัติของนักเรียนกลุ่มทดสอบ ในการออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ของเยาวชนเพื่อชุมชนของตนเอง ซึ่งจะได้นำเสนอผลการสังเกต สะท้อนคิดในภาพรวมเป็นลำดับไป

ประสบการณ์ตรงจากการลงมือกระทำในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์

ความสร้างสรรค์เกิดจากการคิด (จินตมยปัญญา) แบบหาเหตุหาผล ของนักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ผ่านการฝึกที่เรียกว่า ชวนคิดชวนคุย นำไปสู่การลงมือทำโครงการ เพราะทุกกลุ่มจะนำโครงการมาส่งซึ่งเห็นว่ามี การวางแผน มีการประชุม มีการเขียนโครงการขึ้น เป็นแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัติ นำไปสู่การลงมือทำกิจกรรมที่นักเรียนได้กำหนดขึ้น (ปฏิบัติ) สะท้อนคิดจากครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้เห็นคุณค่าของการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพในตัวเอง และสามารถนำศักยภาพเหล่านั้นไปสู่การสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง ออกแบบสร้างกิจกรรมในโรงเรียนและชุมชนให้เกิดขึ้นได้

โครงการวิจัยได้จัดอบรมครั้งแรก เมื่อ 7 กรกฎาคม 2563 ภายใต้กรอบการพัฒนา “**ชุมชนสร้างสรรค์**” โดยให้นักเรียนช่วยกันคิด สามัคคีอาสาสู่การลงมือทำ มีงบประมาณสนับสนุนให้นักเรียนไปใช้ดำเนินกิจกรรม ตามศักยภาพและช่วงวัยของนักเรียน ลงมือปฏิบัติจริงพร้อมการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบในองค์กรรวม โดยคณะผู้วิจัยใช้การทดลองผ่านการฝึกอบรม เพื่อเรียนรู้กำหนดพฤติกรรม สู่การปฏิบัติ และได้ผลการปฏิบัติหรือลงมือทำของนักเรียนจริงเป็นระยะเวลา 2 เดือน (7 กรกฎาคม-7 ตุลาคม 2563) ในกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มทดลอง จำนวน 5 กลุ่มกิจกรรม ซึ่งสามารถถอดประสบการณ์แต่ละโครงการได้ตามตาราง คือ

ชื่อกิจกรรม/โครงการ	ลักษณะกิจกรรม	ผลได้เชิงประจักษ์
(1) กิจกรรมชุมชนน่าอยู่ด้วยมือเรา	กิจกรรมที่นักเรียนได้ร่วมกันรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการเก็บขยะ ทำความสะอาด รั้วสิ่งแฉะล้อม ที่วัดสุวรรณดาราราม โบราณสถานวัดมหาธาตุ หรือการทำสีกำแพงโรงเรียน เป็นการฝึกจิตอาสา ฝึกความเสียสละ ฝึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม	<ul style="list-style-type: none"> - คุณธรรมความเสียสละ / ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม - กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายใต้การคิดเองทำเอง - กิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการคิดร่วมกัน - เป็นตัวอย่างรั้วสิ่งแฉะล้อม
(2) Run to Dance, I Can Healthy	ส่งเสริมการสร้างสุขภาพ โดยการเต้นและการสื่อสารในระบบออนไลน์ Youtube และ Facebook Live	<p>-การส่งเสริมสุขภาพ การเป็นต้นแบบเป็นตัวอย่างและกระตุ้นให้เกิดการทำร่วมกัน กลุ่มเป้าหมายคือเป็นสมาชิกในโรงเรียน เพื่อนนักเรียน และผู้สนใจผ่านระบบออนไลน์ที่นักเรียนจัดทำขึ้น</p> <p>-ทักษะที่พบ การบริหารโครงการ การจัดทำงบประมาณ มีลงบันทึก ทำบัญชี มีการวางแผน และเขียนเป็นโครงการร่วมกับครูที่ปรึกษาในแต่ละกลุ่ม</p>
(3) ขายขนมออนไลน์	การนำผลิตภัณฑ์ชุมชนมาขายในระบบออนไลน์ / E-Commerce	การรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อการพาณิชย์ / การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชน/การส่งเสริมอาชีพและรายได้/การค้า/การลงทุน/การออกแบบผลิตภัณฑ์
(4) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เก่ง กล้าดี มีภูมิคุ้มกัน	การแสดงจิตอาสา สอนหนังสือ สอนการบ้านน้องนักเรียน และน้อง ๆ ในชุมชนใกล้โรงเรียน ในรายวิชาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ เป็นต้น	ฝึกการเสียสละ แบ่งปัน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเห็นคุณค่า ความสำคัญของการพัฒนาคน โดยการให้ความรู้ เพื่อนำความรู้ไปเป็นฐานใน

		การพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป
(5) Experience Dance and Hip Hop	การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน	การฝึกความเสียสละที่นักเรียนได้ จากการทำกิจกรรมจัดซื้ออุปกรณ์เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการนำพานักเรียนทำกิจกรรมในแต่ละช่วงตามที่กำหนด
<p>หมายเหตุ : แต่ละโครงการมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมละ 5,000.- บาท มีการเขียนโครงการ วางแผน ดำเนินการและสรุปผลการดำเนินงานในรูปแบบรายงาน สรุปผลการใช้งบประมาณนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ สะท้อนผลเชิงประจักษ์ ได้ประเมินผลแต่ละโครงการ ให้คำแนะนำ ให้รางวัลจัดลำดับผลงาน ผลเชิงประจักษ์ คือ นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ รวมทั้งการบริหารกิจกรรม ขับเคลื่อนโครงการให้เกิดผลในทางปฏิบัติสอดคล้องกับเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน ตามช่วงวัย มีจิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนรวม และการเห็นคุณค่าในตัวเองเพื่ออนาคตชุมชนสร้างสรรค์</p>		

ที่มา : แบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้ากิจกรรม โครงการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ (เมื่อ : 7 ตุลาคม 2563)

ภาพที่ 1 นักเรียนนำเสนอกิจกรรมต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะนักวิจัย ภายใต้กรอบคตินักเรียนทำได้ เป็นความสร้างสรรค์ของนักเรียนสู่ชุมชนสร้างสรรค์ (ภาพคณะนักวิจัย : 7 ตุลาคม 2563)

จากภาพที่ 1 ประชุมนำเสนอโครงการของนักเรียนกลุ่มทดลองของคณะนักวิจัย ซึ่งนักเรียนสะท้อนผลเชิงประจักษ์ จากการลงมือทำจริง บันทึกการเรียนรู้ ประสบการณ์ตรงในแต่ละกิจกรรมของนักเรียน ทำให้เห็นว่าน้องนักเรียน ได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองถนัด ทำได้และเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ ทั้งมีการรายงานผลการทำงาน สะท้อนคิดแก้ปัญหาในการทำงานนั้น ๆ ในแต่ละเรื่อง ดังปรากฏในภาพต่อเรื่องที่ 2-3

ภาพที่ 2 นักเรียนถอดองค์ความรู้ นำเสนอผลเชิงปฏิบัติ ต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะนักวิจัย ภายใต้กรอบ
 นักเรียนสู่ชุมชนสร้างสรรค์ (ภาพคณะนักวิจัย : 7 ตุลาคม 2563)

ภาพที่ 3 การสะท้อนคิดประสบการณ์ตรงของนักเรียนจากการปฏิบัติในกิจกรรมโครงการ
 (ภาพคณะนักวิจัย : 7 ตุลาคม 2564)

นอกจากข้อมูลของวิทยากร นักวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียนผู้ร่วมโครงการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วม
 เป็นกรรมการประเมินโครงการของนักเรียน จากการสัมภาษณ์และสะท้อนคิดถึงผลได้เชิงประจักษ์ต่อนักเรียน
 หรือเด็กผู้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมโครง ซึ่งสามารถประมวลผลได้ คือ

นักเรียนจะได้รับประโยชน์ 3 ส่วน ในการเข้าร่วมและดำเนินกิจกรรม คือ

1. ส่วนตน (อัตตวิสัย) เป็นการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพภายในตนเอง เพื่อนำ
 จุดเด่นเฉพาะด้านมาถ่ายทอดและต่อยอดสู่สังคม

2. ส่วนสังคม (हितวิสัย) การรวมกลุ่มของเยาวชนในการระดมความคิดที่
 สร้างสรรค์ ทำให้เกิดพลังในการสร้างประโยชน์ต่อสังคม เช่น การรวมกลุ่มของทีวเตอร์
 วิชาต่างๆ การรวมกลุ่มการขายของออนไลน์ เป็นต้น พลังความคิดสร้างสรรค์นี้ ย่อม
 ขยายองค์ความรู้ไปสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

3. ส่วนประเทศชาติ (ปรหิตวิสัย) เยาวชนเป็นอนาคตของคนรุ่นใหม่ และเป็น
 อนาคตของประเทศชาติ เมื่อมีกระบวนการพัฒนาแนวคิดที่ถูกต้อง จะทำให้เยาวชนเกิด
 ปัญญาและนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาให้เกิดความเจริญแก่ประเทศชาติในอนาคต

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 1, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

ได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการลงพื้นที่ ณ โรงเรียนวัดป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (7 ตุลาคม 2563) เพื่อพัฒนางานวิจัยโดยเริ่มต้นจากผู้วิจัยจากคณะสังคมศาสตร์มองว่า การวิจัยโดยลงพื้นที่ครั้งนี้เป็นการประเมินผลโครงการ เริ่มจากการมีส่วนร่วมของ 3 ภาคส่วน (บ ว ร) คือ 1) วัด พระสงฆ์ที่เป็นผู้เริ่มต้นในการริเริ่มและขับเคลื่อนโครงการ ดำเนินการติดตามและประเมินผล โดยโครงการถึงแม้จะมีการนำระเบียบวิธีวิจัยมาใช้โดยสากลแต่นักวิจัยเองได้ประยุกต์หลักพุทธศาสตร์สอดแทรกเข้าไปทำให้น่าสนใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) บ้าน คือ ประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากการที่นักเรียนลงพื้นที่ทำสาธารณประโยชน์ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและลดภาระของผู้ปกครอง 3) โรงเรียน ผู้บริหาร/ครูให้การร่วมมือและช่วยในการแนะนำโครงการ//น้องนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการที่จะทำโครงการตามที่พระอาจารย์มอบหมาย ได้สร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่องานที่ตนเองทำ และต่อสังคมชุมชนโดยรวม ถือว่าเป็นโครงการที่น่าสนใจและน่าต่อยอด และสิ่งสำคัญที่สังเกตเห็นคือ เป็น “การสร้างทัศนคติที่ดี” แก่นักเรียนและประชาชนโดยสอดแทรกหลักพุทธศาสตร์เข้าไปเพื่อพัฒนาคน พัฒนาดิน พัฒนาจิตใจ “สร้างให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในสังคม กล้าคิด กล้าทำดี” เป็นคนดีในสังคมได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 2, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

ศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ผ่านมุมมอง

การจัดการ เด็กๆ มีจินตนาการมีความสามารถในการสร้างสรรค์สร้างงานต่างๆ กล้าแสดงออก เป็นวัยที่มีพลัง มีศักยภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ที่มีการจัดกลุ่มทำงานตามความคิดที่ตนเองต้องการโดยมีเป้าหมายเพื่อส่วนรวม เน้นผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์ทั้งในโรงเรียนการจัดการเรียนการสอนเสริมให้กับน้องๆ ตามความถนัดรายวิชาของตนเอง ตลอดถึงการสร้างเครือข่ายสังคมนำความรู้ที่ตนเองถนัดหรือมีความรู้ทางโซเชียลมีเดียช่วยส่งเสริมการขายสินค้าของชุมชนผ่านระบบออนไลน์ และที่สำคัญสามารถนำความรู้ที่ตนเองได้รับในห้องเรียน “ผู้รับ” เป็น “ผู้ให้” ซึ่งเป็น “คุณค่า” ที่ชุมชนหรือคนรอบข้าง หรือแม้แต่ตัวเขาเองก็ไม่เคยรับรู้เป็น “อาสาสมัคร” ที่ทรงพลังมากที่สุด เพราะสังคมและชุมชนมากมายยังต้องการการสนับสนุนจากอาสาสมัครเหล่านี้ จาก ‘ผู้รับ’ เป็น ‘ผู้ให้’

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

จากสิ่งที่พบเห็น ทำให้เห็นเชิงประจักษ์ว่านักเรียนมีพัฒนาการ และเรียนรู้กับกิจกรรมที่มอบหมาย รวมทั้งออกแบบดำเนินการเองได้ อย่างเหมาะสมภายใต้ กิจกรรม

การเรียนรู้ ช่วยกันคิด ลงมือทำ และแบ่งกันทำ ทำให้เห็นว่าคุณเรียนมีศักยภาพที่ได้รับ การพัฒนา หรือจะสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

ยุวชนวิวัฒน์ เป็นคำเรียกเด็กเหล่านี้ได้เลย ด้วยเด็กเรียนรู้ และพัฒนาตัวเอง ใน กระบวนการต่าง ๆ จากการสังเกตนักเรียนที่น่าเสนอผลงานของตัวเอง ต่อ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยประสบการณ์ตรงที่นักเรียนทำ จึงทำให้เห็นว่าคุณเรียน คิดได้ ทำได้ และรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี รู้จักออกแบบกิจกรรมและ โครงการ มีการประเมินและสรุป ซึ่งดูจากแบบบันทึกของนักเรียน ทำให้เห็นว่าคุณเรียน ทำได้เป็นอย่างดี เป็นระบบ ทวนสอบได้ทั้งตัวนักเรียนเอง และคณะนักวิจัยที่ทวนผลเชิง ประจักษ์ในการปฏิบัติการเรียนรู้ของนักเรียน

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 4, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

เด็กมีความกล้ากล้าคิดกล้าตัดสินใจและกล้าออกแบบกิจกรรมของตัวเอง (2) เด็กมี ความมั่นคงก็คือความมั่นคงในการที่จะทำงานตั้งแต่เริ่มต้นต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถ นำมารายงานผลได้ เด็กมีวุฒิภาวะในการคิดเชิงระบบในความหมายก็คือสามารถ ออกแบบกิจกรรมบางกิจกรรมที่สอดคล้อง รั้งกับบริบทส่วนใหญ่เช่นกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมกิจกรรมรักษาความสะอาดอย่างนี้เป็นต้น ก็แปลว่ากิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์และเพื่อให้เกิดการส่งเสริมภาพลักษณ์ของนักเรียน

(วิทยากร, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

กิจกรรมนี้เป็นสิ่งดี เพราะผลเกิดขึ้นกับนักเรียนโดยตรง เพราะเท่าที่ติดตาม สอดถามนักเรียน ในการเขียนโครงการ การลงมือปฏิบัติ โดยมีครูที่เลี้ยงให้คำแนะนำ ทำให้มั่นใจ และประทับใจว่าคุณเรียนมีศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับการ เรียนรู้และช่วงวัยของนักเรียน นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนในการเรียนรู้ ออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ รวมไปถึงเขาจะได้อย่างเข้มแข็งเป็นพลังของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ต่อไปในอนาคต

(ผู้บริหารโรงเรียน, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

ตนเองทำ และต่อสังคมชุมชนโดยรวม ถือว่าเป็นโครงการที่น่าสนใจและน่าต่อ ยอด และสิ่งสำคัญที่สังเกตเห็นคือ เป็น “การสร้างทัศนคติที่ดี” แก่นักเรียนและ ประชาชนโดยสอดแทรกหลักพุทธศาสตร์เข้าไปเพื่อพัฒนาคน พัฒนาตน พัฒนาจิตใจ “สร้างให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในสังคม กล้าคิด กล้าทำดี” เป็นคนดีในสังคมได้

(ครูผู้ร่วมดำเนินโครงการ, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2563)

การได้ลงพื้นที่ทำงานจริงเป็นกิจกรรมที่เป็นความถนัดของพวกเราได้พาเพื่อน และทีมงานไปทำกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นประสบการณ์ตรงสำหรับพวกเรา นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินโครงการร่วมกับคณะครู และคณะนักวิจัย

(นักเรียน 1, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

วิธีการสอน : สอนให้น้องบวกและลบเลข ตั้ง 1 หลัก ขึ้นไปโดยเลือกคำถามมาถาม น้องเพื่อทดสอบความเข้าใจ ปัญหา : ในส่วนใหญ่แทบจะไม่มีปัญหาจะมีเพียงเด็กส่วนน้อยที่ยังทำไม่ได้ แต่พี่ ๆ ก็พยายามหาวิธีหรือวางแผนการสอนให้น้อง ๆ ที่ยังไม่เข้าใจในเรื่องนี้ วิธีการแก้ไขปัญหาและปรับปรุง : เดินไปสอนน้อง คนที่ไม่สามารถทำได้ แล้วเรียกออกมาทำโจทย์หน้ากระดานและเริ่มสอนที่ละขั้นตอน

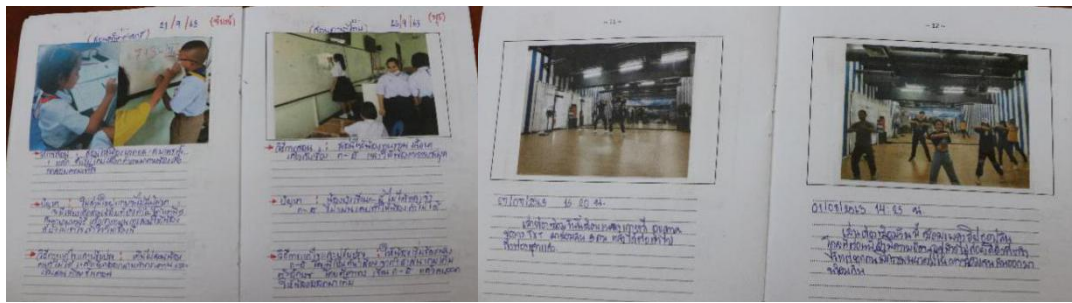
(นักเรียน 2, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

ผู้เรียนได้เรียนเสริมวิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคณิตศาสตร์ ตามศักยภาพของตนทำให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีมีผลการเรียนที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งมีความรู้และทักษะทางวิชาการตามศักยภาพของตน เกิดทักษะ การวิเคราะห์ กล้าแสดงออกมากขึ้น และมีขั้นตอน การคิดที่เป็นระบบระเบียบมีการวางแผนและทำให้เด็กที่เข้าร่วมโครงการ มีการพัฒนาทางด้านความคิด การอ่าน การฟัง และการพูด น้องส่วนใหญ่มีพื้นฐานไม่แน่นพอ จึงทำให้น้องเรียนไม่เข้าใจ พี่ ๆ จึงต้องปูพื้นฐานให้น้อง ๆ ใหม่ในทุกวิชาน้องยังเขียนไม่ได้ในส่วนมากทั้งวิชาภาษาอังกฤษ ภาษาไทย พี่ ๆ จึงให้น้องเริ่มเขียนใหม่ทั้งหมดน้องไม่มีความมั่นใจในการตอบคำถามเพราะกลัวผิด พี่ ๆ จึงหาเกมส์ให้น้องเล่นเพื่อละลายพฤติกรรม

(นักเรียน 3, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563)

จากภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าทั้งในส่วนของคณะนักวิจัย วิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิ นักเรียนผู้ดำเนินโครงการ ครูที่ปรึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา เห็นสอดคล้องกันในเรื่องของ (1) ประโยชน์ที่เกิดเป็นประสบการณ์ตรงต่อนักเรียน มีความสำคัญในการพัฒนานักเรียนร่วมกัน (2) การเรียนรู้เชิงประจักษ์ เป็นการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวม ในแบบจิตอาสา (3) นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพ คิดได้ ลงมือปฏิบัติได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นผลเชิงประจักษ์เป็นพลังทางบวก ต่อตัวนักเรียนและชุมชนในองค์กรวม ซึ่งสอดคล้องกับภาพที่ 3 ที่นำมาประกอบ ซึ่งแสดงลำดับขั้นตอน ของนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพ

เยาวชนเพื่อการออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ ที่เป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเรียนรู้ตาม ช่วงวัยของนักเรียน

ภาพที่ 4 การบันทึกช่วยจำของนักเรียนเป็นภาพ เป็นบันทึกข้อความสะท้อนผลการปฏิบัติ สู่การสร้างสรรค์ ตระหนักรู้ของนักเรียนต่อชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย (ภาพจากแบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้ากิจกรรม : 7 ตุลาคม 2563)

ผลเชิงประจักษ์ต่อการพัฒนาเยาวชนสร้างสรรค์

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์พบว่านักเรียนมีขั้นตอนการคิด การทำงานชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงการคิดเชิงกระบวนการอย่างมีเป้าหมายในกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือทำ ผลได้เชิงคุณธรรมต่อนักเรียนที่พบในเรื่องความเสียสละ (จาคะ) ความมีน้ำใจแบ่งปัน (เมตตา-ทาน) รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบในตนเอง นักเรียนคิด ดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่อยากทำ เมื่อดำเนินการแล้วได้ผลเชิงประจักษ์ สามารถจำแนกรายละเอียดได้ คือ

1.ฝึกการคิดเชิงระบบ นักเรียนถูกส่งเสริมให้มีการคิดเชิงระบบผ่านโครงการ จากแบบบันทึกการเรียนรู้จะพบว่า (ก) นักเรียนมีการประชุมวางแผนเพื่อดำเนินการระหว่างนักเรียนในกลุ่มพร้อมครูที่ปรึกษา (ข) มีการเขียนโครงการ (ค) มีการลงมือทำงานพร้อมถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรม (ง) มีการบันทึกผลการเรียนรู้พร้อมข้อเสนอแนะ ทำให้เห็นว่านักเรียนผู้ดำเนินโครงการมีการคิดเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ การฝึกที่เป็นระบบจากฐานคิดสู่การลงมือที่เป็นขั้นตอน นับเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาคนในทุกขั้นตอนในการออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง *กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง* (วิสูตร ชลนิตี, 2015, 303-316) ในงานวิจัยเรื่อง *การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน โดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา* (จิณห์จุกา ศุภมงคล, กมลลาศ กุวชนาธิพงศ์ 2563, 95-108) และเรื่อง *กลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา* (พระสุมิตร สุจิตโต และคณะ, 2561, 57-67) ที่ให้ข้อมูลไว้ใกล้เคียงกันถึงความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นขั้นตอน มีการคิดเชิงระบบได้ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์พบได้จากนักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชรที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังผลงานที่สะท้อนคิดออกมาในรายงานผลการดำเนินกิจกรรมโครงการตามภาพที่ 4-6 ด้วย

ภาพที่ 5 รายงานผลการดำเนินการของนักเรียน ที่สะท้อนถึงการคิดอย่างเป็นระบบสู่การลงมือดำเนินการ
 อย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน (ภาพจากแบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้ากิจกรรม: 7 ตุลาคม 2563)

2.การฝึกปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ กระบวนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก สู่การสร้างสรรค
 ชุมชน เริ่มตั้งแต่การคิด การเขียนโครงการ การดำเนินการ และการรายงานผล แม้สถานการณ์ระหว่าง
 กรกฎาคม-ตุลาคม 2563 ภายใต้สถานการณ์โควิด 19 แพร่ระบาดทำให้ต้องมีมาตรการเว้นระยะห่างทาง
 สังคม และมาตรการเฝ้าระวัง ซึ่งจำกัดวงให้นักเรียนทำกิจกรรมในชุมชนใกล้โรงเรียนหรือในโรงเรียน แต่สิ่งที่
 พบ ผ่านเอกสารบันทึกกิจกรรมทำให้เห็นว่านักเรียนมีขั้นตอนการ นับแต่การเขียนโครงการร่วมกับครูที่ปรึกษา
 ทำงานเป็นขั้นตอนตามที่กำหนดไว้ วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในกิจกรรม ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์โควิด 19
 จากผลสะท้อนคิด ทำให้เห็นว่านักเรียนมีความคิด พร้อมลงมือปฏิบัติเชิงระบบอย่างเป็นขั้นตอนภายใต้กรอบ
 ของการคิดอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในภาวะเสี่ยงได้ด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวปรากฏเป็นผล
 ในงานวิจัยเรื่อง *การศึกษาและพัฒนาข้อเสนอเพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชนริเริ่ม
 ทำกิจกรรมสร้างสรรค์และแก้ไขปัญหาในชุมชนสังคมของตนเอง* (ชานนท์ โกมลมาลย์ อนุพงษ์ จันทะแจ่ม
 โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง นดา แวญโซะ,2562,62-101) หรือในงานวิจัยเรื่อง *การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและ
 เยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท : กรณีศึกษาบ้านด้ามพริ้ว ตำบลขามใหญ่
 อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี* (ชูพัทธ์ สุทธิสา,ชุตินา จันทรมณี,อินทรา ชาฮีร์,2555,217-236) โดยใน
 งานวิจัยให้ผลที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกัน ตามที่ปรากฏในผลการบันทึกและการรายงานผลการดำเนินงาน
 ของนักเรียนที่โรงเรียนชุมชนป้อมเพชรด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 6 การรายงานผลการปฏิบัติของนักเรียน ประสบการณ์ตรงที่ได้เป็นการเรียนรู้ของนักเรียน มีภาวะการ
นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ รวมทั้งมีจิตคุณธรรม เสียสละแบ่งปัน **จิตอาสาพัฒนา**

(ภาพจากแบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้ากิจกรรม : 7 ตุลาคม 2563)

3.การคิดเชิงกระบวนการ จากการสังเกต สัมภาษณ์ และฟังนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการนำเสนอ
โครงการ วิธีการ พร้อมทั้งวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนทำให้เห็นว่า เมื่อนักเรียนประสบปัญหา คิดไม่
ออกไปต่อไม่ได้ ก็มีการปรับแผน การดำเนินการ กรณีของนักเรียนบางกลุ่ม ลงพื้นที่ปฏิบัติงานไม่ได้ ก็มีการ
ปรับมาเป็นพื้นที่ภายในโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายเป็นน้อง ๆ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19
เป้าหมายคงเดิม คือการได้ทำกิจกรรม แต่วิธีการเปลี่ยนไป เป้าหมายเปลี่ยนไป เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่เห็นได้
จากคำบอกเล่ารายงานผลของนักเรียนต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อ 7 ตุลาคม 2563 ทำให้เห็นระบบคิด
การทำงานที่เป็นขั้นตอน เป็นกระบวนการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นในคราวเดียวกัน ซึ่ง
ปรากฏผลสอดคล้องกับวิจัยของ พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์ (2560,166-190) ในเรื่อง
**กระบวนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น
: กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านหนองนาสร้าง อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด** และวิจัยของ นันทยา ดวงกุ่มเมศ,สิ
รินธร พิบูลภาณุวัฒน์ (2562,87-97) ในเรื่อง **พื้นที่สร้างสรรค์” กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการสร้าง
ความเป็นพลเมืองให้เยาวชนไทย** ที่ทำให้เห็นว่าวิถีคิดที่ถูกฝึกให้เป็นระบบจะนำไปสู่การออกแบบ ดำเนินการ
อย่างสร้างสรรค์ เป็นระบบ เป็นกระบวนการ

4.วิถีคิดเชิงคุณธรรม หมายถึง กลไกที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจใน
บทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้สึกภาคภูมิใจในกิจกรรมที่ทำ ทั้งแนวคิดการแบ่งปัน (ทาน) เป็นความรู้ ที่ช่วยสอน
หนังสือให้น้อง ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระครู ในโรงเรียน พาน้องนักเรียนทำกิจกรรม พัฒนาโรงเรียน เป็นความ
เสียสละ (จาคะ) เห็นประโยชน์ของส่วนรวม จิตอาสา คิดอย่างมีปัญญาสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน
(ปัญญา) เป็นคุณธรรมแฝงที่ฝึกเพื่อให้เกิดขึ้นในนักเรียน ซึ่งแนวทางนี้ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง **การพัฒนาจิต
สาธารณะสำหรับเยาวชนไทย** (ดุขฎี มัชฌิมภาโร,2015) หรือในงานวิจัยเรื่อง **รูปแบบการพัฒนาจิต
สาธารณะของเยาวชนในสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรและตาก** (ทวนทอง เขาวงกิตพิงค์,2558,54-
68) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนภายใต้ฐานคิดเชิงคุณธรรมทั้งในส่วนของจิตอาสา เอื้ออาทร
แบ่งปัน และให้การช่วยเหลือในแบบจิตสาธารณะ เป็นการปลูกฝังวิถีคิดเชิงคุณธรรม เป็นการลงมือทำอย่างรู้
และเห็นคุณค่าของการกระทำ ว่าเป็นหัวใจสำคัญและผลเชิงประจักษ์ที่พบในนักเรียนจากกิจกรรมโครงการนี้
ด้วยเช่นกัน

5.การส่งเสริมภาวะผู้นำในเยาวชน หมายถึง นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมมีคุณลักษณะจากการ
ฝึกอบรม ที่เพิ่มขึ้น อาทิ กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ เป็นการส่งเสริมภาวะการนำในเยาวชนที่
สอดคล้องกับช่วงและวัยของนักเรียน จึงทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ ด้วยความมั่นใจ ทำได้ และนำเสนอ
ผลได้ ซึ่งเป็นความรู้เชิงประจักษ์ของนักเรียนเองอย่างเหมาะสมชัดเจน ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาวะผู้นำอย่าง
เป็นขั้นตอน ดังปรากฏเป็นแนวคิดร่วมในงานวิจัยเรื่อง **ภาวะผู้นำที่ควรพัฒนาในเยาวชน** (สุเวศ กลับ

ศรี,2557) หรือในงานเรื่อง “การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย และกระบวนการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ในตนเอง ของวัยรุ่นกลุ่มเจนเอเรชั่นซี : การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีสถานราก” (คมกริช นันทะโรจพงศ์, พิทักษ์ ศิริวงศ์,2561) ที่ในงานวิจัยเล็งเห็นว่าภาวะผู้นำ ที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นสิ่งสำคัญและส่งเสริมหรือสร้าง กลไกเสริมภายใต้กรอบของการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้

6.สถาบันหลักมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนสร้างสรรค์ หมายถึง พระสงฆ์ วัด และโรงเรียน [พลัง บ-ว-ร/บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน] เป็นกลไกร่วมกันในการพัฒนานักเรียน หรือเยาวชน ซึ่งเกิดจากวัดท่าการ้อง (จ.พระนครศรีอยุธยา) วัดอินทาราม (จ.สมุทรสงคราม) ที่เป็นส่วนสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก พระภิกษุ ในบทบาทวิทยากร และนักวิจัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) และ ครู โรงเรียนชุมชนบ้านป้อมเพชร และชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน เป็นกลไกร่วมขัดเกลา พัฒนา ให้เยาวชนนักเรียน ดำเนินกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย สร้างสรรค์ซึ่งปรากฏในผลการดำเนินการของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับบท ศึกษาเรื่อง *สถาบันหลักทางสังคมกับการพัฒนาเยาวชน* (อุดม จันทิมา และคณะ,2559,227-237) ที่มุ่ง ส่งเสริมให้ “สถาบันหลัก” ตามที่ยกมาได้เข้าไปเป็นกลไกร่วมของการพัฒนาเยาวชนนักเรียน ให้มีพัฒนาการ อย่างสร้างสรรค์เป็นระบบร่วมกัน

7.ภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาคน การพัฒนาคนหรือทุนในคนเป็นหัวใจสำคัญ ของการพัฒนาในทุกองคาพยพ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่การออกแบบชุมชนสร้างสรรค์จึงเป็น ลักษณะร่วมของการสร้างหลักสูตร ชุดฝึกอบรมจากงานวิจัยนี้ เพื่อการพัฒนาคนอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งแนวคิด ดังกล่าวปรากฏในงานวิจัยเรื่อง *การพัฒนาหลักสูตรการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน* (ชัยนิตย์ พรรณาวร, รุจิร ภูสาระ, 2555) ที่ผลการศึกษาสะท้อนถึงการพัฒนาคน พัฒนาเยาวชน หรือการพัฒนาด้วย กระบวนการ ย่อมกระทำหรือดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย โดยเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคน เริ่มตั้งแต่ (1) พัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ (๒) ฝึกการมีส่วนร่วม ดำเนินการ ปฏิบัติการอย่างเหมาะสม และ เห็นความสำคัญ พร้อมส่งต่อให้เป็นความสร้างสรรค์จากการพัฒนาร่วมกัน ดังภาพที่ 7 ซึ่งปรากฏเป็นผล จากการดำเนินการและปฏิบัติ ที่นักเรียนคิดเองทำเองในโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียน เก่ง กล้า ดี มี ภูมิคุ้มกัน

ภาพที่ 7 โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียน เก่ง กล้า ดี มีภูมิคุ้มกัน
(ภาพจากแบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้ากิจกรรม : 7 ตุลาคม 2563)

บทสรุป

การพัฒนาเยาวชนภายใต้กรอบคิดและแนวปฏิบัติ “ชุมชนสร้างสรรค์” เป็นกระบวนการในการพัฒนา นักเรียนและเยาวชน ที่ส่งต่อเป็นกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ในแบบระดมความคิด ปรัชญาตัดสินใจเป็น ข้อตกลงร่วมกัน จากนั้นนำสิ่งที่ร่วมคิด ไปสู่การลงมือทำ ทำอย่างเข้าใจ มั่นใจ ใฝ่ใจ ผลเป็นความรู้เชิง ประจักษ์สำหรับนักเรียน ส่งผลให้มีเจตคติที่ดี มีภาวะผู้นำ มีเป้าหมายที่สร้างสรรค์ จิตอาสา เพื่อสังคม ส่วนรวม ซึ่งปรากฏในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อม เพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลเชิงประจักษ์ที่ได้จึงเป็นศักยภาพที่เกิดจากการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดสู่การ สร้างสรรค์พัฒนาอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งจะถูกนำไปเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาตน พัฒนาชุมชน สังคม สำหรับ นักเรียนได้ในภาพกว้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรกต ซาบันจิต. ผู้ทรงคุณวุฒิ, *สัมพันธ์*, 7 ตุลาคม 2563

คมกริช นันทะโรงพงศ์, พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2561). การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย และกระบวนการ เสริมสร้างภาวะผู้นำในตนเอง ของวัยรุ่นกลุ่มเจนเอเรชั่นซี : การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสาร ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 45 (3),1-28.

- จิณห์จุฑา ศุภมงคล,กมลาค กุวณาธิพงศ์. (2563). การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน โดยใช้
สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 6 (1),95-108.
- ชานนท์ โกมลมาลย์ อนุพงษ์ จันทะแจ่ม โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง นดา แวญโซะ. (2562). การศึกษาและพัฒนา
ข้อเสนอเพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชนริเริ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์และแก้ไข
ปัญหาในชุมชนสังคมของตนเอง. *วารสารพัฒนศาสตร์*. 16 (2) 62-101.
- ชูพักตร์ สุทธิสา,ชุตินา จันทรมณี,อินทิดา ชาฮีร์. (2555). การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท : กรณีศึกษาบ้านด้ามพริก ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 8 (1),217-236.
- ชัยนิตย์ พรธนาพร,รุจิร ภู่อารยะ, (2555). การพัฒนาหลักสูตรการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน. *EAU
Heritage Journal Social Science and Humanities*. 3 (2),กรกฎาคม-ธันวาคม
- ชัยณานุช สงวนศรี.โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ม.4/2. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563.
- ฐิติพร สิทธิโชคธรรม, รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563
- คุชฎี มัชฌิมภาโร,(2556). การพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*. 10 (46),
มกราคม - กุมภาพันธ์:13-25.
- ตรีสสา ชุมพร บุคลากรครูโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563
- ทวนทอง เขาวงกิตพงศ์. (2558). รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสถานศึกษาในจังหวัด
กำแพงเพชรและตาก. *สัปดาห์ทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*. 21 (3), กันยายน -
ธันวาคม: 54-68.
- นันทิยา ดวงภุมเมศ,สิรินธร พิบูลภานุวัธน์. (2562). "พื้นที่สร้างสรรค์" กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการ
สร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนไทย. *วารสารศาสตร์*. 12 (2),87-97
- ประเสริฐ ธิลาว ผู้ทรงคุณวุฒิ,*สัมพันธ์*, 7 ตุลาคม 2563
- พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์. (2560). กระบวนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้าน หนองนาสร้าง อำเภอ
เมืองจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิจัยสังคมมนุษย สาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*. 5 (1),166-190.
- พระมหานิกั ฐานุตโตโร ผู้ทรงคุณวุฒิ,*สัมพันธ์*, 7 ตุลาคม 2563.
- พระสุมิตร สุจิตโต และคณะ. (2561).กลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 7 (2),57-67.
- พันธกานต์ ตรีอรุณ. โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ม.4/3. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563.
- ภัทรวรรณ ชีระศิลป์. โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ม.4/1. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563.
- วิสูตร ชลนินี. (2015). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอ
ปลวกแดง จังหวัดระยอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*.

10 (3), 303-316.

ศรีจันทร์ ศิริบันลือหาญ บุคลากรครูโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร. *สัมพันธ์*, 20 กรกฎาคม 2563

สุภัทรชัย สีสะไบ ผู้ทรงคุณวุฒิ,*สัมพันธ์*, 7 ตุลาคม 2563

สุมานพ ศิวรัตน์. (2017). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*.

8 (1),36-48.

สุเวศ กลับศรี,(2557). **ภาวะผู้นำที่ควรพัฒนาในเยาวชน.** *นาคบุตรปริทรรศน์*. 6 (2),กรกฎาคม-ธันวาคม :132-140.

อุดม จันทิมา และคณะ,(2559) สถาบันหลักทางสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11 (2), กรกฎาคม-ธันวาคม :227-237.

[เขียนเมื่อ : 7 ตุลาคม 2563]